

QUÈ ENTENEM PER POPULISME?

Marc Casado Casas

17-12-2019

Àmbit Social

José Luis Cantón Paterna

RESUM

En aquest Treball de Recerca sobre el populisme s'ha tractat de demostrar si el populisme és una bona eina pels polítics a Espanya alhora de guanyar-se el suport de les classes populars. Per comprovar-ho s'ha fet una investigació àmplia sobre el terme gràcies al suport del llibre de Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser anomenat *El Populismo: una breve introducción*, d'on s'ha extret la gran part de la teoria. Seguidament s'ha creat i distribuït una enquesta en la qual es preguntava per la concepció dels votants sobre uns líders i partits polítics i la seva relació amb la ideologia populista, amb l'objectiu de conèixer l'opinió general. Per elaborar la conclusió del treball s'han comparat els resultats d'aquest formulari amb els resultats electorals del 28-A, sumant-hi també el que es coneixia de la part teòrica. Finalment s'ha donat com a vàlida aquesta hipòtesi principal ja que la majoria d'aquests polítics als que la gent considerava com a populistes han obtingut un bon resultat electoral.

ABSTRACT

In our research Project we have tried to find out if this concept is a good way for politicians in Spain who try to make their proposals more attractive for the popular classes in order to make them vote them and get more possibilities for being elected. For checking our hypothesis, we have made some investigation work helped by the book *El populismo, una breve introducción* written by Cas Mudde and Cristóbal Rovira Kaltwasser. It has helped us to abstract almost all of our theory work. Then we decided to create and distribute a survey asking for people's conception about some political leaders and parties related with their relation with populism, with the objective of getting a general opinion. So then we compared our survey with the results obtained in the 28-A elections, using what we discovered from the theory work previously made. In conclusion we have found out that our hypothesis is correct because with the survey results in hand we see that the politicians that people described as populists are the ones who got a better result.

ÍNDEX

1.Introducció.....	6
2. Objectius i metodologia	7
3.Què és el populisme?.....	9
3.1.Definició	9
3.2.El líder populista.....	9
3.3.Populisme i democràcia	10
3.4.Diferents tipus de populisme	11
3.5.Quan s'inicia?.....	13
3.6.Populisme al món.....	14
3.6.1.Nord amèrica	14
3.6.2.Amèrica llatina	15
3.6.3.Europa	16
3.6.4.Extrema dreta a Espanya	17
3.7.Governos populistes a l'actualitat.....	17
3.7.1.Govern estatunidenc.....	18
3.7.2.Govern veneçolà.....	18
3.8.Resposta al populisme	19
4.Part pràctica	20
4.1.Mostra i dades estadístiques	20
4.2.Resultats de l'enquesta	21
4.2.1.Ideologia política dels votants.....	21
4.2.2.Comparació amb els resultats del 28-A	22
4.2.3.Populisme a la política	24
4.2.4.Populisme a altres àmbits	31
4.3.Anàlisi de l'enquesta	34
5.Conclusions del treball	37

5.1.Noves vies d'investigació i aspectes a millorar	39
6.Bibliografia i webgrafia	40
7.Annex	41

1. INTRODUCCIÓ

Aquest Treball de Recerca tracta sobre el populisme, que com veurem és una ideologia política basada en un discurs que vol atraure a les classes populars. He escollit aquest tema perquè estic interessat en el periodisme, la carrera que m'agradaria estudiar, i voldria comprovar de quina manera influeix el do de la paraula en els resultats electorals i si la premsa escrita hi té alguna cosa a veure. La investigació que durem a terme constarà de dues parts principals:

En la primera part, la teòrica, intentarem aprofundir a fons sobre aquest terme i tractarem d'esbrinar de quina manera es pot veure reflectit a la política i a altres àmbits. Això serà possible gràcies al llibre que em va recomanar Daniel Gamper, filòsof i professor de la UAB, anomenat *El Populismo, de una breve introducción*, escrit per Mudde i Kaltwasser, d'on he tret la majoria de la informació.

En la segona part, la pràctica, consistirà bàsicament en una enquesta la qual hem distribuït a una sèrie de persones via *WhatsApp* i *Instagram* perquè ens responguin sobre la seva concepció i opinió del populisme en una sèrie d'àmbits. Amb la informació que extraurem podrem elaborar les conclusions finals i comprovar si allò que ens havíem plantejat a la hipòtesi, que veurem a continuació, finalment és cert o no ho és.

D'altra banda, m'agradaria donar les gràcies al meu tutor del Treball de Recerca, en José Luis Cantón, qui m'ha ajudat a orientar el rumb de la meua investigació des d'un principi, quan encara no tenia clara la direcció de la recerca. A més a més, gràcies a ell he pogut aclarir els meus dubtes durant tot el procés de treball i m'ha donat la clau en alguns moments en els quals no sabia cap a on enfocar el projecte. Sense el seu ajut no hagués estat possible completar el treball de la mateixa manera i per això crec que part d'aquest projecte porta el seu nom.

També voldria agrair a Daniel Gamper, filòsof i professor de la Universitat Autònoma que, quan en José Luis va inscriure'm a l'Assessorament Argó, va ser elegit com el meu tutor. A la primera reunió que vaig tenir amb ell em va recomanar el llibre de Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser *El Populismo; una breve introducción*, que ha estat el punt de partida de la major part de la informació que trobem a la part teòrica. En aquest reunió va donar-me el seu

punt de vista sobre el populisme i em va anar plantejant certes qüestions que he intentat resoldre durant la durada de la investigació.

Seria necessari també apreciar l'esforç dels 163 participants de l'enquesta que ha ocupat la major part del treball pràctic. Sense aquesta inversió de temps per la seva part no hagués estat possible extreure les conclusions finals.

Finalment, valoro i aprecio molt el suport tant dels meus pares com dels meus companys, que m'han donat l'empenta necessària en moments on estava frustrat i atabalat, especialment en els dies propers a l'entrega del treball.

2. OBJECTIUS I METODOLOGIA

La hipòtesi del meu treball és que el populisme és una tendència efectiva pel que fa la política espanyola i serveix als partits i líders polítics per guanyar una gran quantitat de vots a partir d'aquest discurs. Una altra qüestió que seria bona d'esbrinar és si aquest recurs pot ser utilitzat per ideologies totalment diferents, o tan sols per polítiques de dretes o d'esquerres de forma independent. A més a més seria interessant buscar quina relació guarden els resultats electorals amb la premsa i si és que aquesta pot utilitzar també el populisme.

Per intentar demostrar aquesta hipòtesi partirem, en primer lloc, d'una anàlisi profunda del terme "populisme", de la seva història i de la seva presència al món a partir de documents acadèmics. En segon lloc, intentarem comparar aquesta definició "acadèmica" amb la concepció que té la població general, a partir d'una enquesta on s'intenta conèixer la percepció que tenen els votants sobre partits i líders polítics tant nacionals com internacionals i la seva relació amb el populisme. Amb aquestes respostes farem una comparativa amb els resultats reals d'aquests partits a les eleccions per veure si els resulta efectiu l'ús d'aquesta estratègia. Així mateix podríem utilitzar aquestes mateixes dades per veure quina tendència política utilitza més aquest recurs, si és que pot ser utilitzat per ambdós bàndols polítics (dretes i esquerres). Farem el corresponent també amb la premsa escrita per veure quina influència pot tenir aquesta en l'opinió general.

3. QUÈ ÉS EL POPULISME?

3.1 DEFINICIÓ

El *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* defineix el populisme com un corrent ideològic, polític, etc., que vol defensar els interessos i les aspiracions del poble. Per la seva banda, la Real Acadèmia Espanyola defineix el populisme com una tendència política que té la finalitat d'atraure les classes populars. Tot i això, treure una definició de populisme exacta i que s'adeqüi amb totalitat al significat d'aquest terme, així com saber quan s'està utilitzant aquesta estratègia, no resulta una feina senzilla. Es sol utilitzar en un to despectiu.

Segons Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser (2019: 37), la definició més comú del populisme ens diu que és una forma de manipulació utilitzada principalment per diversos partits política amb la finalitat de guanyar-se el suport dels votants. Està associat tant als partits de dreta, com és el cas de Donald Trump als Estats Units, com als d'esquerra, on l'exemple més clar que podem trobar és el règim veneçolà de Nicolás Maduro. Per tant, podem dir que no es tracta d'una ideologia, sinó d'una estratègia política.

No tan sols trobem el populisme a la classe política, sinó que també podem topar amb aquest mecanisme a altres àmbits com el periodisme, on es tracta més d'un tema d'objectivitat.

3.2 EL LÍDER POPULISTA

Un dels elements comuns de la majoria de líders populistes és que es presenten com a homes, en la seva majoria, que són forts i carismàtics. Diem que són forts en el sentit de que són populars entre la societat potser pel seu passat. Això es pot veure si observem el nombre de populistes amb un passat com a cabdills a l'exèrcit; la llista no és precisament curta: Perón a Argentina, Chávez a Veneçuela, Berlusconi a Itàlia i Franco a Espanya entre els més coneguts.

El dictador espanyol Francisco Franco, un dels cabdills que han esdevingut líders populistes a posteriori, segons –Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser (2019).

Alguns populistes s'autoproclamen com la veu del poble i menyspreen als seus oponents dient que pertanyen a l'elit. Aquesta tàctica els apropa als seus votants i allunya als seus contrincants. Històricament alguns líders populistes han buscat aquesta connexió amb el poble argumentant-ho amb el fet de ser dones (Eva Perón), empresaris (Silvio Berlusconi) o líders ètnics (Evo Morales).

Per tal de seguir aquest apropament amb el poble, els líders populistes diuen que són novells en la política i fan un distanciament respecte a la resta de polítics. La realitat és molt diferent, ja que la majoria pertanyen a una classe mitjana-alta i tenen experiència política. Per tant, s'ha de fer una diferenciació entre polítics «*outsiders*», que són aquells que realment pertanyen a la classe baixa i no tenen experiència prèvia, «*insiders-outsiders*», la gran majoria de populistes els quals no pertanyen a l'elit política però tenen vincles amb ella i els «*insiders*», que són populistes que venen del centre d'aquesta elit.» (Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser, 2019: 129-131).

3.3 POPULISME I DEMOCRÀCIA

La relació entre populisme i democràcia sempre ha estat una qüestió de debat. La posició més acceptada és aquella que diu que «el populisme suposa un perill per a la democràcia», tal i com defensa Pierre Rosanvallon (2012)¹. Tot i així, hi ha altres postures com la de Laclau², que diu que aquesta ideologia és la única forma vertadera de democràcia (democratització de la democràcia). Ambdues teories es poden acceptar com a certes tenint en compte cada context determinat pugui donar.

Per poder relacionar millor aquests termes, primer necessitem saber què és la democràcia, i, al igual que amb el populisme, no ens resulta senzill de trobar una definició amb la qual tothom estigui d'acord.

¹ Cit. en Cas Modde i Cristóbal Rovira Kaltwasser, p. 74

² Ídem.

La millor definició de democràcia seria que és la combinació entre sobirania popular i el govern de la majoria. Pot ser directa o indirecta, que es diferencien en el fet que en la primera cadascú es representa a si mateix i pren les seves pròpies decisions mitjançant el vot, mentre que en la segona s'escullen uns representants, també a través del vot, que són qui prenen aquestes decisions (Rafino 2019). S'ha de dir que, en gran part del usos diaris de "democràcia", es fa referència a la democràcia liberal, que tan sols és

Tot i que democràcia sigui un concepte independent, trobem molts tipus de democràcies.

una branca d'aquesta. És important diferenciar aquests conceptes: la democràcia liberal no tan sols apel·la en un règim polític que respecta la sobirania popular i el mandat de la majoria, sinó que també estableix institucions independents per protegir drets fonamentals així com la llibertat d'expressió i la protecció de minories. També existeix la democràcia il·liberal, que seria tot el contrari ja que, tot i tenir eleccions, intenta deixar de banda la sobirania popular i té una carència en quant a llibertats i drets.

Un cop hem entès tot això, observem que és veritat que el populisme és essencialment democràtic. És a dir, per a que un polític que no governi pugui desenvolupar el seu discurs populista ha d'haver-hi instaurada una democràcia en la qual pugui guanyar-se el suport d'una part de la població. Tot i així veiem que xoca amb la democràcia liberal alhora de respectar els drets de les minories i les institucions que els protegeixen.

3.4 DIFERENTS TIPUS DE POPULISME

Segons el llibre de Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser *Populismo, una breve introducción*, veiem que no existeix un sol tipus de populisme, sinó que hi ha diferents enfocaments d'aquest. Alguns d'aquests models de populisme poden ser:

«L'ideacional, en el que ens centrarem i desenvoluparem a continuació, "l'agència popular", que sosté que el populisme és una forma democràtica de vida que es

construeix a través de la participació de la gent a la política, el de Laclau, que diu que és present sobretot a la filosofia política i actua com a força independent, o el socialeconòmic, utilitzat a Llatinoamerica a les últimes dècades del segle XX, que entén el populisme com un tipus de política econòmica irresponsable.» (Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser, 2019: 29-31)

Nosaltres ens centrarem en l'enfocament ideacional, que concep el populisme com un discurs, ideologia o cosmovisió. Agafant aquesta vessant podrem relacionar el populisme amb la democràcia d'una manera més directa i ens permetrà entendre per què es tan mal·leable en el món real. La majoria de teòrics estan d'acord en que aquest enfocament comparteix els conceptes centrals de la definició que hem donat amb anterioritat al primer apartat. A més, és el que s'utilitza de manera més comuna a Europa Occidental.

Cas Mudde ens diu que el populisme és una ideologia prima, és a dir, està lligada sempre amb una altra ideologia, a diferència de les ideologies gruixudes com poden ser el feixisme, el socialisme o el liberalisme. També recalca que aquest enfocament té tres conceptes generals. En primer lloc el "poble pur", que és la major part de la població, aquells que no tenen cap

Aquesta imatge simbolitza la lluita del poble pur, a la dreta, contra l'elit corrupta, a l'esquerra.

tipus de poder ni rellevància política i que ha de fer front a "l'elit corrupta", que és el segon punt, la qual està formada per un sector econòmic, cultural i mediàtic que actua en contra del poble, així com de la seva voluntat general, que és el tercer aspecte a comentar. Com el seu propi nom indica, la voluntat general fa referència a allò que vol la major part del poble pur i que l'elit corrupta s'oposa.

Existeixen dues ideologies totalment oposades al populisme, que són l'elitisme i el pluralisme. L'elitisme, com el seu nom indica, dona prioritat a l'elit per davant

del poble, ja que volen que la política sigui única i exclusivament d'aquesta. Alguns exemples d'elitistes poden ser Franco o Pinochet. Per la seva banda, el pluralisme sosté que la societat es divideix en molts grups socials i que el poder hauria d'estar repartit d'una manera equitativa.

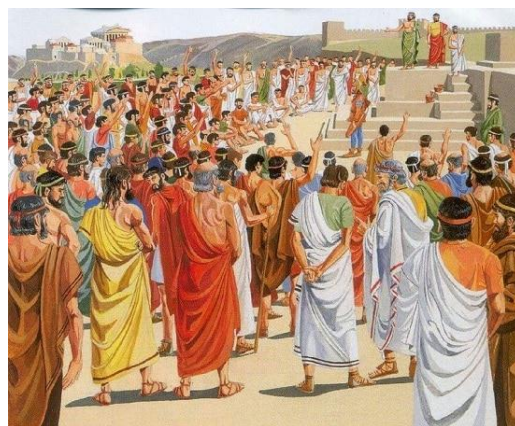
Cal diferenciar també entre populisme i clientelisme. Mentre que el primer terme busca el vot únicament mitjançant el seu discurs, el segon tracta d'aconseguir-ho a través d'un intercanvi de béns. La única similitud és que es poden moure tant en ideologies de dretes com d'esquerres. Tampoc hem de confondre el populisme amb la demagògia, ja que són dos termes molt similars. El discurs demagog consisteix únicament en mentir i enganyar el poble, promentent coses que no poden ser complertes.

3.5 QUAN S'INICIA?

Com hem vist en el punt 1.2, per a que hi hagi un govern populista, és necessari que hi hagi instaurada una democràcia; per tant per trobar el primer exemple de populisme cal remuntar-se fins a la Grècia Antiga, que va ser l'època del naixement d'aquesta.

Atenes va ser la primera ciutat demòcrata de la història, cosa que va comportar que s'utilitzés el populisme i la demagògia per arribar al poder. Posteriorment a Pericles, personatges com Alcibiades i Pleó van basar el seu ascens i consolidació al poder utilitzant el que avui en dia es denomina com a populisme.

No obstant això, el terme "populisme" es va fer servir per primer vegada al segle XIX a Rússia, més concretament a l'any 1878. Tot i així, al principi no se li va atribuir el significat que li donem avui en dia. Es denominava als anti-intel·lectualistes, aquells qui creien que els militants socialistes havien d'aprendre del poble, com a populistes. Més tard, aquesta paraula es va començar a fer servir en un

Els grecs antigament es reunien a l'Àgora per debatre temes socials. El discurs era una eina molt important.

to despectiu per referir-se als socialistes locals, els quals pensaven d'una forma molt progressista i a l'hora nacionalista.

Sense tenir cap relació amb l'anterior, a Estats Units també es va implementar aquesta paraula uns anys més tard amb un to similar. També s'utilitzava per denominar al moviment rural i a la tendència oposada a l'intel·lectualisme.

El populisme per a Edward A. Schils, volia dir «una ideologia de ressentiment contra un ordre social imposat per alguna classe dirigent d'antiga data, de la qual suposa que posseeix el monopoli del poder, la propietat, el llinatge o la cultura» (Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser, 2019: 137). D'aquesta manera podíem trobar, en aquella època, el populisme a la Rússia bolxevica o a l'Alemanya nazi, per exemple.

3.6 POPULISME AL MÓN

Segons es creu, el populisme com el coneixem avui en dia va sorgir a la URSS i als Estats Units cap a finals del segle XIX, posteriorment a la Guerra Freda tal i com veurem a continuació. En l'actualitat, a tot arreu es pot trobar aquest fenomen. Al ser una ideologia que es mou tan en polítiques de dretes com d'esquerres: qualsevol polític tingui la tendència política que tingui, pot ser capaç d'apropar el populisme a la seva ideologia. Seguidament ens centrarem en els tres territoris on el populisme ha tingut més rellevància històricament:

3.6.1 NORD AMÈRICA

Els primers moviments populistes van aparèixer en algunes regions dels Estats Units: el poble pur era representat pels camperols, mentre que els banquers i polítics formaven part de l'elit. Ben aviat els polítics i els partits populistes van començar a tenir èxit a nivell local i regional, però encara no hi havia cap partit a nivell nacional. Va ser llavors quan es va crear el Partit del Poble, però no va aconseguir imposar-se a les eleccions. A Canadà alguns partits regionals van tenir èxit entre les dècades dels 30 i els 60, però, a l'igual que als Estats Units, tampoc va acabar de consolidar-se a nivell nacional.

Després de la Guerra Freda, finals del segle XX, a causa de la inseguretat viscuda, el populisme va passar de ser un fenomen progressista a un de reaccionari. També va haver-hi un canvi en la idea del que es tenia del poble i

de l'elit respecte al segle passat. Això va fer que varis candidats del partit republicà adoptessin aquesta ideologia, amb uns resultats notables.

Ja en el segle XXI, després dels mandats «d'alguns presidents com Bush o Obama, els quals podríem considerar com a populistes» (Cas Mudde i Cristóbal Rovira Kaltwasser, 2019: 64), Donald Trump va arribar inesperadament al poder. La política durant la campanya electoral de Trump va anar evolucionant cada cop a una de més populista. Això ho podem veure en una de les seves frases: «El nostre moviment vol substituir un establishment polític fallit i corrupte per un nou Govern controlat per vosaltres, el poble americà» (Donald Trump, 2016). Amb la victòria de l'empresari a les eleccions es va demostrar que el populisme de dretes és una bona estratègia per aconseguir el poder als EUA.

3.6.2 AMÈRICA LLATINA

Amèrica Llatina és, sens dubte, un dels territoris on el populisme ha tingut més èxit. La gran desigualtat econòmica juntament amb els llargs períodes de govern podrien explicar el motiu pel qual aquesta ideologia ha calat tant fort a la societat llatinoamericana.

Per trobar els primers casos de populisme cal remuntar-se a finals dels anys 20, en plena Gran Depressió. Països com Argentina, Brasil i Equador, amb Getúlio Vargas, Perón i Velasco Ibarra respectivament, van arribar a la presidència amb un discurs d'aquest tipus, el qual es centrava principalment en el "poble pur". Aquest anomenat "poble pur", incloïa a tota la comunitat de pagesos i treballadors, però deixava de banda a la població immigrant, majoritàriament d'origen africà, i a l'elit. Es basaven en els principis d'americanisme i antiimperialisme. Aquesta onada va romandre fins a finals dels anys 60.

La segona onada populista va ser més curta i menys prolífica. Aquesta va succeir durant els anys 90 i els casos més reconeguts tornen a ser Argentina i Brasil, juntament amb

Caricatura de líders populistes de l'Amèrica Llatina dels diferents països.

Perú, on trobem com a presidents a Carlos Menem, Fernando Collor de Mello i

Alberto Fujimori respectivament. Aquests mandataris van aprofitar les crisis viscudes anys enrere per emprar un discurs en contra de l'elit, però no van desenvolupar propostes clares per a una millora econòmica. Un cop arribats al poder van adoptar mesures neoliberals, així com cooperar amb el Fons Monetari Internacional, que van permetre estabilitzar l'economia.

L'actual moviment populista va començar al 98 amb el triomf de Hugo Chávez a Veneçuela, seguit d'altres com Evo Morales, Rafael Correa o Daniel Ortega a altres països de l'Amèrica llatina. Aquests casos guarden semblances amb la primera onada populista al tenir els principis d'americanisme i antiimperialisme. Tot i així, alguns com Chávez o Evo Morales també adopten mesures socialistes, i en aquest sentit difereixen respecte als primers. Aquesta onada es presenta com a esquerra radical. Neix per combatre les reformes neoliberals de la segona onada, que tot i que va estabilitzar l'economia, va fer poc per combatre la desigualtat socioeconòmica. Per aquest motiu, aquest moviment avarca un concepte de poble pur on s'inclouen totes les persones excloses i discriminades. Això ho podem observar a la política d'Evo Morales a Bolívia on es van aplicar mesures en favor dels grups indígenes discriminats. Pel que fa l'elit corrupta, sostenen quan ha governat anteriorment ha utilitzat les regles en el seu propi benefici i que ha arribat l'hora de tornar la sobirania al poble.

3.6.3 EUROPA

Tot i sorgir a Rússia, el populisme a Europa és marginal fins a finals del segle XX. Cap al any 1990 es comença a convertir en una força política rellevant a Europa. Neix com a protesta davant les reformes polítiques i socials aplicades pel que fa a la immigració.

Jean-Marie Le Pen, del Front Nacional, va ser una font de populisme per a la resta d'Europa

Un dels primers partits populistes a Europa neix a França. Es tracta del Front Nacional (FN), fundat per Jean-Marie Le Pen el qual té una ideologia d'extrema dreta. Aquest partit va ser la llavor que va fer que naixessin altres partits populistes neoliberals com Forza Itàlia (FI) o

el Partit per la Independència del Regne Unit (UKIP). Aquests partits tenen en comú l'oposició davant les propostes de l'elit per incorporar immigrants ja que defensen un estat de benestar per a la "seva" gent.

Tot i que el populisme a Europa ha estat associat als partits de dretes majoritàriament, també trobem partits d'esquerra i d'extrema esquerra com la Coalició de la Esquerra Radical a Grècia o de Podemos a Espanya.

3.6.4 EXTREMA DRETA A ESPANYA

Durant els últims mesos a Espanya en general, i sobretot a Andalusia, Múrcia i Madrid, hi ha hagut la irrupció d'un partit d'extrema dreta anomenat VOX. Cal destacar que el partit no ha presentat un programa electoral per a les eleccions del 28-A, sinó que té una llista amb 100 mesures on

El líder del partit de VOX, Santiago Abascal, en un dels seus mitings.

exposa la seva opinió extremista davant una sèrie de "problemes" com pot ser la immigració o la independència de Catalunya. Algunes de les seves idees més radicals són l'expulsió i deportació d'aquells immigrants il·legals, i també legals els quals hagin comès algun delictes, o la prohibició dels partits independentistes entre moltes altres coses.

El què està clar és que un partit com VOX ha sabut vendre la seva imatge per tal d'aconseguir votants, cosa que ha fet mitjançant la publicitat, tal i com es podrà observar a la part pràctica.

3.7 GOVERNS POPULISTES A L'ACTUALITAT

Actualment, trobem una gran quantitat de governs que estan considerats com a populistes. La majoria d'aquest governs formen part del continent americà, utilitzant tant polítiques de dretes com d'esquerres. Durant els darrers anys hi ha hagut força controvèrsia entorn a dos països americans i els seus governs que tenen una imatge molt lligada amb aquest discurs.

3.7.1 GOVERN ESTATUNIDENC

Trump va arribar al poder d'Estats Units al gener de 2017, després d'imposar-se a Hillary Clinton a les eleccions. Això va causar un gran impacte pràcticament a tot el món, ja que poca gent s'esperava que un home amb ideologies racistes, masclistes i xenòfobes: i sense

Donald Trump tractant de guanyar-se el suport de les dones i els immigrants tot i proposar mesures poc favorables per aquests.

haver tingut contacte amb la política prèviament fos votat per la majoria d'americans. Ara bé, quins mètodes va utilitzar per aconseguir el vot d'aquesta gent?

Si ens posem a analitzar el seu discurs veiem que ha fet servir el populisme per posar a la població en contra de temes com la immigració o la igualtat de gènere. També es poden treure les seves paraules durant la campanya: “Qui voleu que governi a Amèrica, la classe política corrupta o la gent?” (Donald Trump, 2015), posant clarament en contra a la població contra la seva adversària.

3.7.2 GOVERN VENEÇOLÀ

Abans de morir, Hugo Chávez va dir que el millor relleu per al govern veneçolà era Nicolás Maduro. Aquest, un cop agafat el seu testimoni, va seguir un discurs que si bé té una gran quantitat de diferències respecte al de Trump, el fons i la intenció de guanyar-se als seus votants és molt semblant.

Maduro va utilitzar sovint la figura d'Hugo Chávez, a qui els veneçolans recorden amb nostàlgia, per donar fortalesa al seu discurs. A més a més, cal afegir al seu discurs la següent frase: “Vull canviar tot el que hagi de ser canviat per millorar la vida del poble” (Nicolàs Maduro, 2019), de la qual podem trobar bastantes similituds amb la frase de Trump anteriorment esmentada. Si bé el

Nicolàs Maduro amb un xandall de Veneçuela demanant esperança en un dels seus discursos

significat no és el mateix, si que dóna al poble un cert poder i importància, i per tant és populista per excel·lència.

3.8 RESPOSTA AL POPULISME

Ara ja sabem que és el populisme, qui i com el fa servir i amb quin objectiu, però realment els hi és útil als partits polítics aquesta ideologia?

Doncs bé, si analitzem el nombre de vots, potser aquest no és tan gran com caldria esperar, però trobem que tenen un impacte polític molt gran. Posant l'exemple dels partits d'extrema dreta, que ens serà més esclaridor, observem que en molts països europeus han aconseguit redirigir i posar en debat temes com la immigració. D'aquesta manera han pogut canviar l'opinió de la gent i els altres partits han hagut de modificar i restringir el seu discurs.

4. PART PRÀCTICA

La part pràctica d'aquest treball ha constatat principalment d'un qüestionari³ on hem preguntat als enquestats sobre la seva opinió del populisme i quins líders i partits polítics creien que utilitzaven més aquesta ideologia, centrant-nos principalment a Espanya. A més a més, també els hi hem plantejat la idea de si existia el populisme a la premsa escrita i, si era així, en quin grau els diaris d'àmbit espanyol el portaven a la pràctica.

S'ha de dir que aquesta enquesta ha estat distribuïda a contactes propers via *WhatsApp* i *Instagram*. Això ens ha suposat certes avantatges, com ara que el període en el que ha estat oberta l'enquesta ha estat tan sols de dues setmanes ja que els participants han pogut respondre de manera ràpida i així hem tingut més temps per extreure'n les dades. Tot i això, el gran desavantatge que hem tingut ha estat que la franja d'edat de persones majors de 65 anys ha quedat molt més reduïda que si ho haguéssim fet utilitzant un altre mètode. També el fet de que fossin coneguts en la seva majoria ha implicat que la seva ideologia no fos gaire diferent a la nostra, i per tant no tenim tantes dades de diferents pensaments.

4.1 MOSTRA I DADES ESTADÍSTIQUES

Abans de centrar-nos plenament en les respostes del formulari, cal dir que hem fet un recull de dades estadístiques amb l'objectiu de conèixer millor el perfil dels contestans i, d'aquesta manera, tenir un major rigor alhora d'extreure'n les conclusions:

- ⇒ Del total de 163 persones que han contestat, 77 votants són dones i 86 són homes, cosa que es correspon amb el 47,2% i el 52,8% respectivament.
- ⇒ Hem dividit les respostes en quatre franges d'edat: persones menors de 18 anys, que suposen el 22,7% amb un total de 37 votants, persones entre 18 i 40 anys que han estat el 26,4% amb 43 enquestats, persones

³ Per consultar una versió en paper de l'enquesta, vid. "Annex", al final del treball. Si es vol revisar la versió electrònica que es va passar als enquestats, vid. <https://forms.gle/5BZj8R5D4RxtVh7K6>

entre 45 i 65 anys, que corresponen a la franja amb més representació amb un 44,8% i 73 qüestionats i finalment els majors de 65 anys, que tan sols representen el 6,1% amb 10 persones.

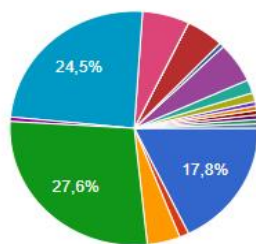
- ⇒ Pel que fa el nivell d'estudis cal destacar que un 59,5% tenen un títol universitari o superior, mentre que batxillerat o cicles correspon amb un 23,3% i primària o ESO seria un 15,3%. El 2% restant són persones sense cap tipus d'estudis.
- ⇒ El percentatge de llengua d'ús habitual queda bastant equilibrat, ja que el 49,7% es declaren castellanoparlants mentre que el 48,5% són catalanoparlants. El percentatge restant correspon a gent que utilitza ambdues llengües amb la mateixa freqüència.

4.2 RESULTATS DE L'ENQUESTA

4.2.1 IDEOLOGIA POLÍTICA DELS VOTANTS

Ja hem obtingut les dades generals dels votants de l'enquesta. Ara el que farem serà demanar quin va ser el vot dels nostres votants a les passades Eleccions Generals del 28 d'abril amb l'objectiu d'esbrinar quina és la tendència política amb la que més s'identifiquen:

- ⇒ Pel que fa al partit polític que van votar o que haurien votat els nostres enquestats, trobem que els partits que tenen una ideologia d'esquerres s'imposen amb claredat als partits de dreta. El partit més votat és Unidas Podemos, amb 45 vots que representen el 27,6% del total, seguit d'Esquerra Republicana de Catalunya amb 40 vots i el 24,5% i del PSOE que té 29 vots i el 17,8% del total.

Gràfica 1

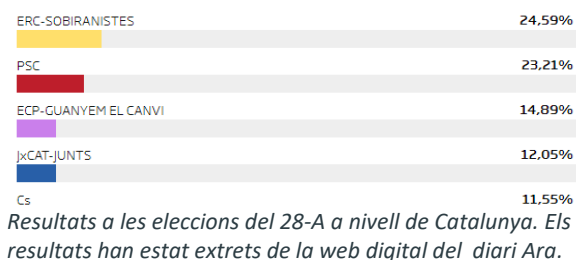
- ⇒ En els blocs de dretes, el que ha tret més vots ha estat Junts x Cat amb 10, cosa que ocupa un 6,1%, per la seva part Ciudadanos ha aconseguit 7 vots, el Partido Popular 2 i VOX 1, cosa que representa un 4,3%, un 1,2% i un 0,6% respectivament. El PNV no ha obtingut cap vot.

- ⇒ Hem donat la opció als nostres votants d'afegir algun partit polític al que haguessin votat i no aparegués entre de les opcions, i 4 d'aquests vots han anat cap a Front Republicà (2,4%) i 1 vot ha estat per Pirates per la República (1,2%). S'ha de destacar també els 4 vots que ha rebut la CUP, els quals no es tindran en compte a causa de que aquest partit no es va presentar a les últimes eleccions i, per tant, es tracta d'una confusió o de desconeixement.
- ⇒ Finalment, 1 persona s'ha abstingut (0,6%) i 9 persones que han dit no van votar a les eleccions (5,5%). Hi ha 8 persones que han preferit no contestar a aquesta pregunta (4,9%).

4.2.2 COMPARACIÓ AMB ELS RESULTATS DEL 28-A

Una vegada tenim els resultats d'aquesta pregunta, observem que la tendència política dels nostres votants és majoritàriament d'esquerra. 119 dels 163 vots

(comptant les abstencions, la gent que no va votar, les persones que han preferit no respondre i els vots nuls de la CUP), que corresponen al 73% del total, han anat cap a partits d'esquerra. Aquests partits són principalment Unidas Podemos, Esquerra Republicana de Catalunya i el PSOE. Si comparem aquests resultats amb els que va haver-hi a les eleccions del 28-A, hi ha una diferència bastants àmplia a nivell d'Espanya, on l'esquerra va

PARTIT	DIPUTATS	VOTS	%
PSOE	123	7.480.755	28.68%
PP	66	4.356.023	16.7%
Cs	57	4.136.600	15.86%
PODEMOS-IU-EQUO	35	3.118.191	11.95%
VOX	24	2.677.173	10.26%
ERC-SOBIRANISTES	15	1.015.355	3.89%
ECP-GUANYEM EL CANVI	7	614.738	2.36%
JxCAT-JUNTS	7	497.638	1.91%
EAJ-PNV	6	394.627	1.51%

Resultats a les eleccions del 28-A a nivell d'Espanya. Els resultats han estat extrets de la web digital del diari Ara.

aconseguir un 43,6% del total, però no s'allunyen tant dels resultats obtinguts a Catalunya, que va quedar amb el 62,6%.

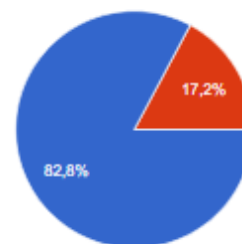
Per contra, les formacions polítiques de dretes, entre els que s'inclouen JuntsxCat, PP, Ciudadanos, VOX i el PNV, obtenen tan sols un total de 20 vots, que representen només un 12,2% del total. En aquest cas el resultat s'allunya totalment dels resultats obtinguts a Espanya, on ajuntant els principals blocs de

dretes van arribar fins al 46,2% de l'escrutini total. El percentatge de vot cap als partits conservadors també queda lluny del que trobem a Catalunya, on les dretes ocupen un total del 32% del vot total.

Amb aquestes dades arribem a la conclusió de que les respostes a l'enquesta tindran una certa tendència política d'esquerres, ja que aquesta tendència política avarca un percentatge més ampli a l'enquesta que no pas a la realitat. Aquestes dades s'hauran de tenir en compte alhora d'extreure les conclusions, ja que la percepció del populisme en segons quins partits o líders polítics i diaris es pot veure afectada per la ideologia dels votants.

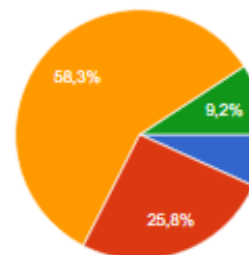
Seguidament es demana als enquestats sobre la seva concepció del populisme, si es que el coneixen, i si creuen que és més utilitzat pels partits polítics de dretes o pels d'esquerra:

- ⇒ La primera pregunta que s'ha de fer respecte al populisme és conèixer si la gent es familiaritza amb el terme. Trobem que una gran majoria, el 82,8%, diu que coneix la paraula per davant del 17,2% restant.

Gràfica 2

- ⇒ Seguidament donarem tres definicions possibles sobre aquesta pràctica: la primera, que ha rebut un 6,7% dels vots concep el populisme com parlar en nom del poble, la segona, amb un 25,8% creu que és utilitzar un discurs polític que tingui com a objectiu enganyar a la gent, i la tercera, la més votada amb el 58,3%, diu que és una tendència política que té la finalitat d'atraure les classes populars. Totes aquestes possibilitats tenen part de cert, però la última s'adequa més al significat de populisme que es treballa al àmbit acadèmic. També hem donat la opció de que els votants donin la seva pròpia definició en el cas que tinguin una concepció de populisme diferent, el 9,2% de les persones han optat per aquesta opció. Entre aquestes respostes pròpies en destacarem tres, les quals matisarem o corregirem:

Gràfica 3

1. *“Prometre coses a la gent per a que el poble els voti, encara que aquestes coses que prometen mai seran complertes.”*

Aquesta definició no és del tot acurada ja que no necessàriament s'atrau als votants mitjançant promeses, sinó que també es poden utilitzar altres mètodes com ara desprestigiar als oponents polítics a través del seu discurs o bé intentant fer veure que les seves propostes polítiques són les més encertades, siguin complertes o no.

2. *“Utilitzar un discurs polític que sigui atractiu a les classes populars independentment fent veure beneficis irrealis o inviables i sense explicar les conseqüències negatives per als que va dirigit.”*

La primera part d'aquesta definició s'apropa bastant a la que considerem com a correcta a l'apartat anterior, però la considerem com a errònia en el fet que, tant i com succeeix a la definició anterior, hi ha altres maneres d'utilitzar aquest discurs.

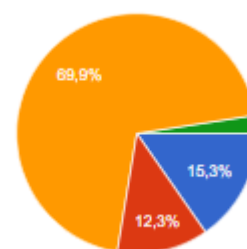
3. *“És un discurs polític més basat en el carisma del polític que no pas a la seva ideologia o programa electoral.”*

Si bé és cert de que el carisma del polític juga un paper important en el populisme, aquesta descripció del populisme es força incompleta. Faltaria afegir que l'objectiu d'aquest discurs es apropar als votants a la ideologia política del partit polític en qüestió.

4.2.3 POPULISME A LA POLÍTICA

Respecte al assumpte de si es tracta d'una ideologia pròpia de dretes, d'esquerres, d'ambdues o de cap d'elles, trobem les següents opinions:

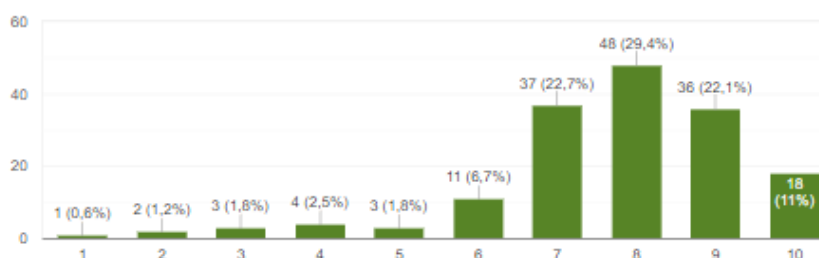
- ⇒ La major part dels votants, un 69,9%, estan d'acord en que és un discurs compartit per ambdues ideologies. El 15,3% ho associen a la política de dretes mentre que el 12,3% ho relacionen amb la política d'esquerra. Tan sols un 2,5% creuen que no pertany a cap, ja que no té relació amb la política.

Gràfica 4

Tot seguit els situem en el context actual de la política espanyola, en el que han d'indicar quin grau de populisme hi ha a la política actual (1-10), i quins creuen que són els líders i partits polítics que més fan servir el populisme en el seu discurs.

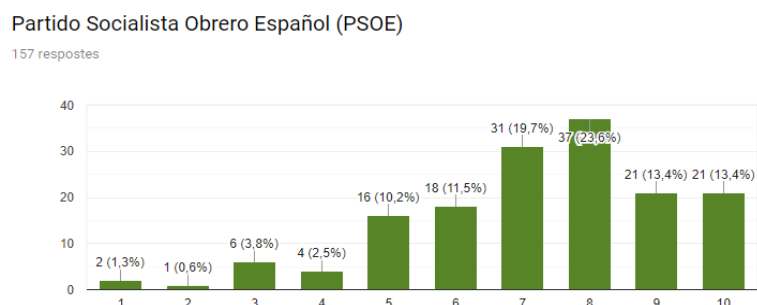
- ⇒ Observant els resultats, podem treure les conclusions de que generalment la gent pensa que hi ha una gran quantitat de populisme a la política espanyola, ja que considerem l'1 com a gens populista i el 10 com a totalment populista:

Gràfica 5

A continuació demanem la opinió de cada un dels nostres enquestats sobre la relació amb el populisme que tenen diversos partits polítics. S'inclouen als vuit que van treure més escons a les darreres Eleccions Generals del 28A: PSOE, PP, Ciudadanos, Unidas Podemos, Vox, ERC, JuntsxCat i el PNV.

- ⇒ PSOE: La opinió mitjana dels nostres votants qualifica al partit socialista en un valor de 7,2 punts sobre una escala de 10 pel que fa el grau de populisme utilitzat.

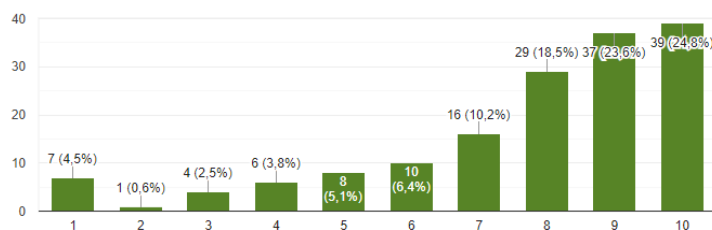

Gràfica 6

⇒ PP: Per la seva part, el Partit Popular obté una mitjana lleugerament més alta que l'anterior partit, situant-se en 7,7 punts.

Partido Popular (PP)

157 respostes

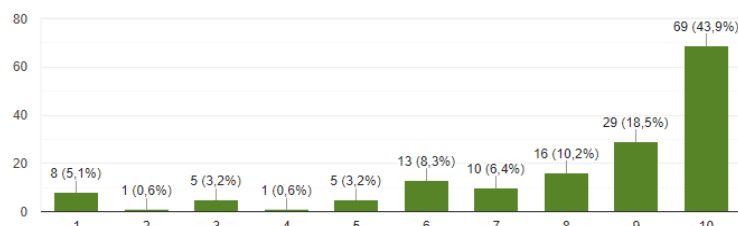

Gràfica 7

⇒ Ciudadanos: Pel que fa Ciudadanos, la gran majoria del votants el situen com a totalment populista, quedant d'aquesta manera amb un valor de 8,1 punts sobre 10.

Ciudadanos (C's)

157 respostes

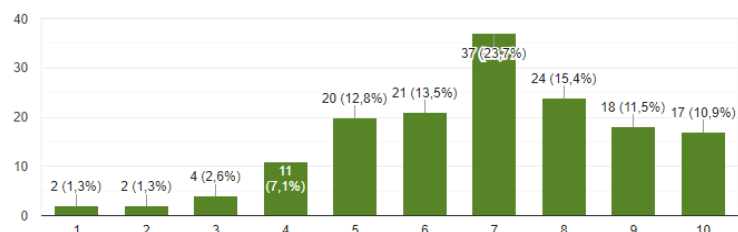

Gràfica 8

⇒ Unidas Podemos: Per la seva banda, el partit dirigit per Pablo Iglesias pateix una gran davallada respecte a les formacions polítiques anteriors, quedant-se d'aquesta manera amb 6,8 sobre 10.

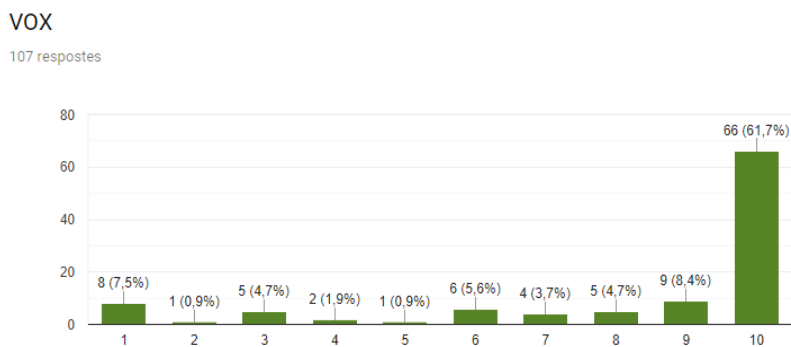
Unidas Podemos (UP)

156 respostes

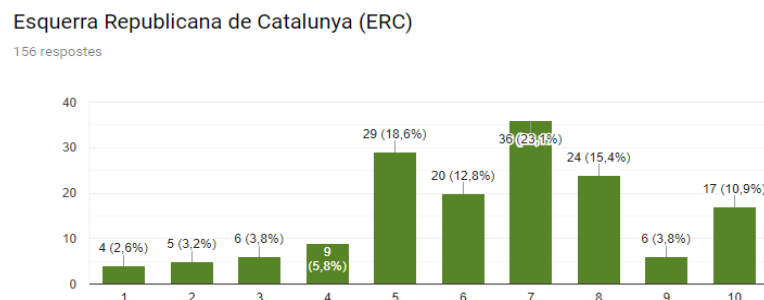
Gràfica 9

⇒ VOX: En el cas de VOX hi ha hagut una complicació, i és que aquest partit no sortia inicialment a l'enquesta a causa d'un error, i ha hagut de ser afegit després de difondre-la. Per aquest motiu el nombre total de respostes és més baix que al de la resta de partits. Observem que una ampla majoria dels que han respost s'inclina per votar a VOX com un partit totalment populista, quedant així amb un valor de 8,2 i consolidant-se així com el partit que més utilitza aquest discurs segons els nostres votants.

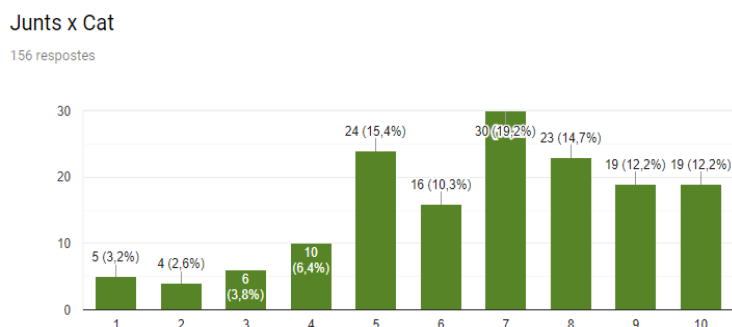
Gràfica 10

⇒ ERC: El partit republicà català ha obtingut uns valors més equilibrats que els blocs anteriors ja que hi ha hagut força divisió d'opinions. Trobem bastants vots a la zona mitjana, sobretot entre el cinc i el vuit. D'aquesta manera ERC obtindria una mitjana de 6,4.

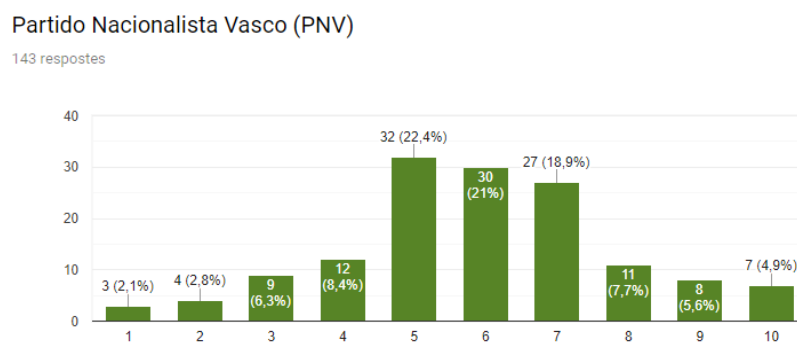
Gràfica 11

⇒ JuntsxCat: En el partit de Junts per Catalunya trobem una semblança força clara amb ERC si escau, i és que el partit de Quim Torra compta amb un total de 6,6.

Gràfica 12

⇒ PNV: El PNV ha obtingut menys vots que la resta, segurament a causa de la desconeixença popular sobre l'ideari del partit. El vot té una mitjana de 5,9 sobre 10.

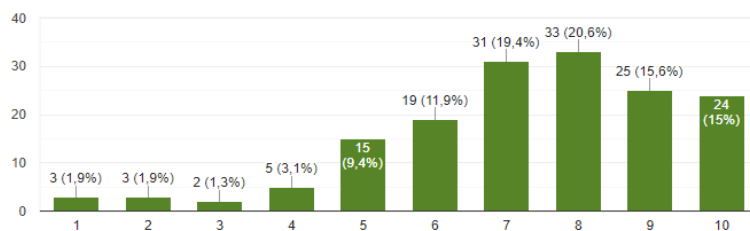
Gràfica 13

El mateix procediment que hem fet servir per qualificar els partits polítics dintre del populisme és el que farem servir en aquesta pregunta. En aquest cas buscarem el grau de populisme d'una sèrie de líders polítics. Els proposem són: Pedro Sánchez (PSOE), Pablo Casado (PP), Albert Rivera (Cs), Pablo Iglesias (UP), Santiago Abascal (VOX), Quim Torra (JuntsxCat), el president estatunidenc, Donald Trump, i el màxim mandatari veneçolà, Nicolàs Maduro.

⇒ En el cas de l'actual president d'Espanya Pedro Sánchez trobem una opinió força dividida, tot i que la major part dels vots el consideren populista. El representant del PSOE obté un 7,1 sobre 10.

Pedro Sánchez

160 respostes

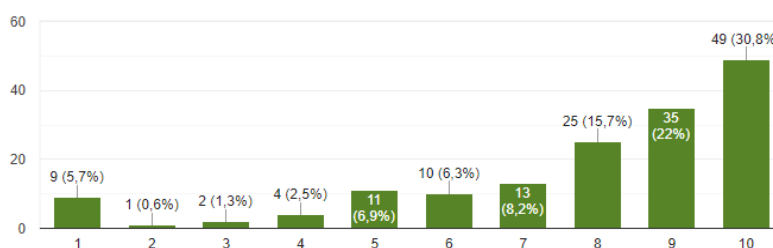

Gràfica 14

⇒ Per la part del Partit Popular, el seu dirigent Pablo Casado es situa amb un 7,8 ja que una gran quantitat de vots el qualifiquen com a totalment populista.

Pablo Casado

159 respostes

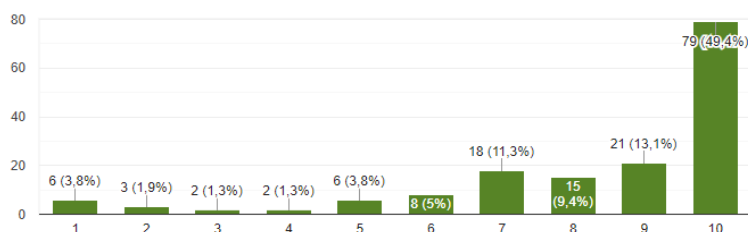

Gràfica 15

⇒ Albert Rivera obté un 8,3, consolidant-se de moment com el polític més populista dels quals hem proposat. El gràfic, força visible, ens mostra com gairebé la meitat dels enquestats (79/160) han respost que el candidat de Ciudadanos per a les eleccions és totalment populista.

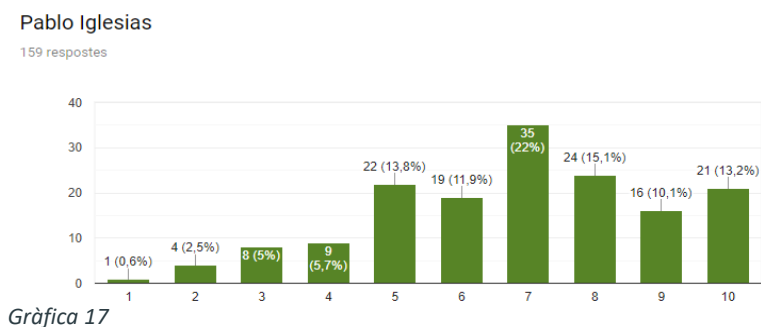
Albert Rivera

160 respostes

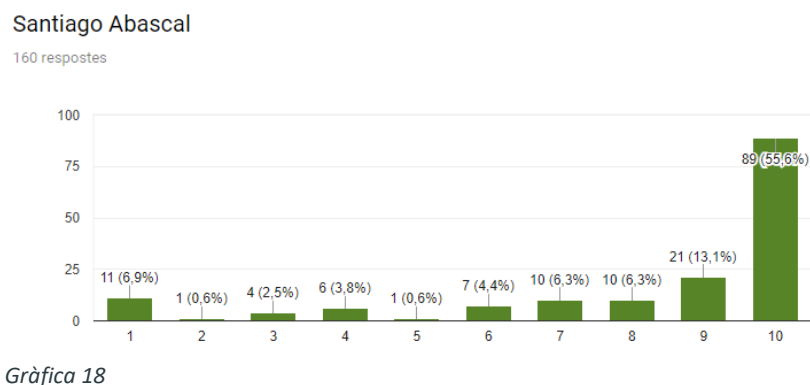

Gràfica 16

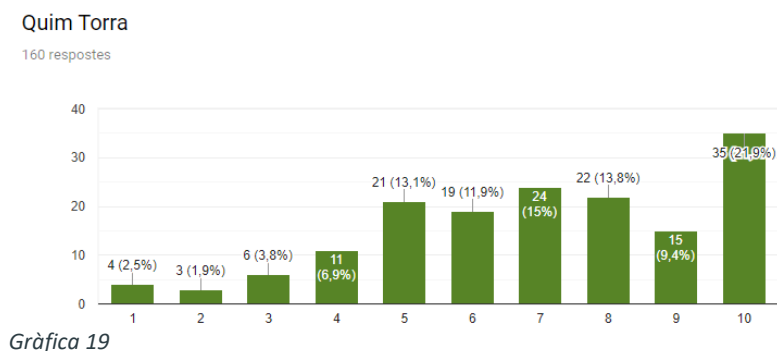
⇒ Ara és el torn de Pablo Iglesias, i veiem que la gent té una opinió força dividida pel que fa el seu discurs. El candidat de Unidas Podemos es situaria amb un 6,9.

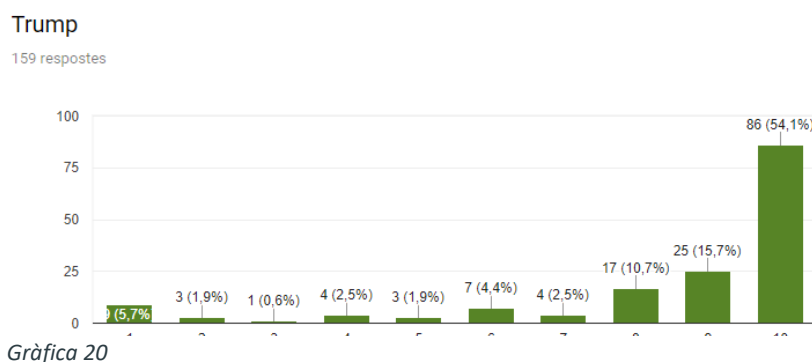
⇒ El gràfic del líder de VOX, Santiago Abascal comparteix moltes semblances amb el d'Albert Rivera. De fet, ambdós polítics comparteixen la mateixa puntuació, un 8,3, convertint-se en els dos dirigents més populistes segons els enquestats.

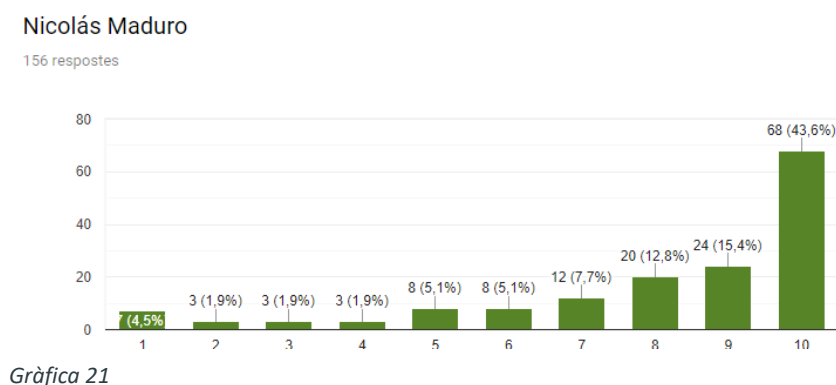
⇒ Quim Torra, actual president de la Generalitat també compta amb una opinió popular força dividida. El representant de JuntsxCat es consolidaria com el polític de dretes dels que hem proposat a qui la gent percep com a menys populista, obtenint un 7.

⇒ La creença dels enquestats vers el populisme i Donald Trump, president d'Estats Units, és quasi uniforme. 128 dels 159 que han respost el consideren per sobre dels 8 punts. D'aquesta manera l'empresari es quedaria amb un 8,2 sobre 10.

⇒ Finalment, el veneçolà Nicolàs Maduro es quedaria amb un 8,1, convertint-se en el polític d'esquerres amb el que la gent relaciona més amb el populisme.

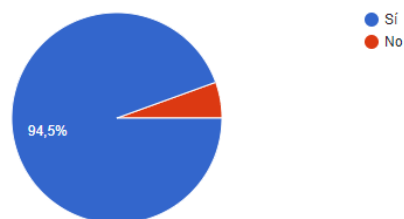
4.2.4 POPULISME A ALTRES ÀMBITS

Finalment, proposarem l'existència del populisme a altres àmbits com pot ser la premsa escrita. Si la resposta és afirmativa, demanem als nostres enquestats, sempre i quan n'estiguin al corrent, quina és la seva opinió pel que fa quatre dels diaris més importants d'Espanya, que són *El País*, *l'ABC*, *El Mundo* i *La Vanguardia*. Per fer aquesta tria ens hem basat tant en el nombre de lectors i la ideologia que va popularment lligada amb aquests.

Respecte a la qüestió sobre si existeix la possibilitat d'utilitzar el populisme en altres àmbits fora de l'àmbit polític, gairebé tots els nostres votants coincideixen en que sí, havent contestat afirmativament un total de 154 votants (94,5%) en contra de 9 d'aquests (5,5%).

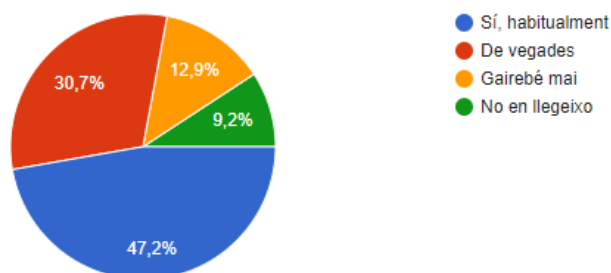
Exactament el mateix nombre de vots per a cada opció hi ha hagut en la següent pregunta, en la que es demana si un diari pot utilitzar aquesta pràctica amb l'objectiu d'atraure l'audiència.

163 respostes

Gràfica 22

Seguidament, es pregunta als nostres votants si llegeixen la premsa escrita de forma usual. Hem donat quatre opcions: la primera, en la que es respon de manera afirmativa, ha rebut 77 vots de 163 (47,2%), la segona, que ha obtingut 50 vots (30,7%), diu que es llegeix la premsa de forma esporàdica, la tercera, en la que s'afirma que la lectura de diaris i similars és una pràctica poc freqüent, ha tingut 21 vots (12,9%), i finalment 15 persones (9,2%) manifesten no llegir mitjans escrits mai.

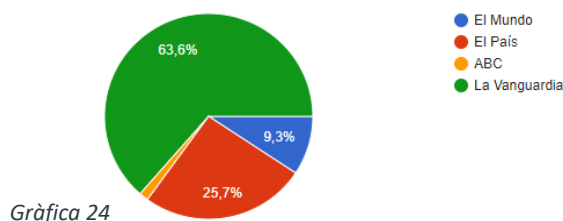

Gràfica 23

Per conèixer de quina inclinació política són els diaris que acostumen a llegir els enquestats, hem realitzat una pregunta en la qual es proposen quatre dels periòdics més venuts a Espanya, tractant que siguin de diferents tendències polítiques. Aquests diaris són *El País*, *ABC*, *El Mundo* i *La Vanguardia*.

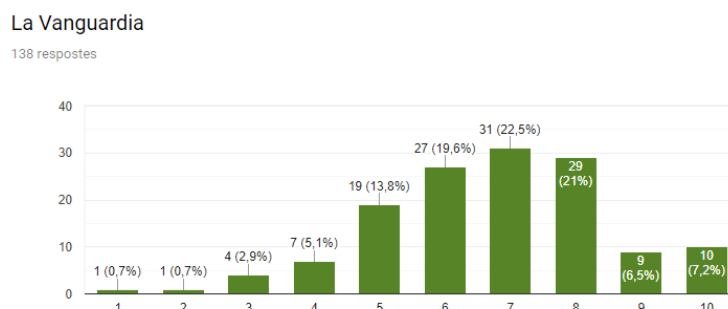
La Vanguardia es consolida com el diari més llegit per part dels enquestats amb una diferència abismal de 89 vots (63,6%). El segueix *El País* amb 36 eleccions

(25,7%) i *El Mundo* amb 13 (9,3%). Finalment el diari *ABC* és amb tan sols 2 vots (1,4%) el menys llegit d'aquests quatre.

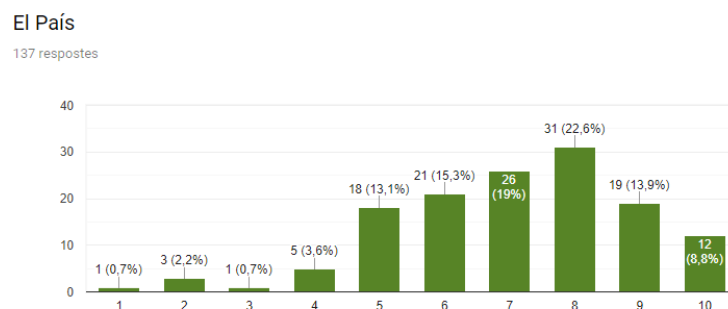
Tal i com hem fet amb els partits i líders polítics anteriorment, ara es pregunta sobre el grau de populisme d'aquests diaris. De nou, el nº1 indica que un diari no és gens populista mentre que el nº10 vol dir que ho és de forma total.

⇒ El diari de *La Vanguardia*, a més de ser el mitjà comunicatiu escrit més consumit pels votants, també es situa com el menys populista segons aquests. D'un possible de 10 punts obté un 6,7.

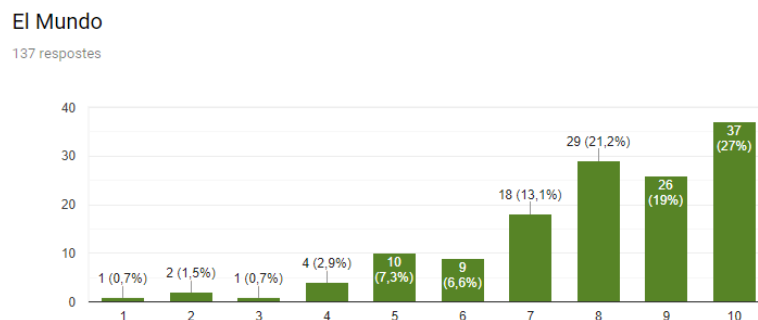
Gràfica 25

⇒ Pel que fa *El País*, té uns resultats semblants a *La Vanguardia*, però la concepció d'aquest és lleugerament més populista. Aquest diari obté una qualificació de 7 punts sobre 10.

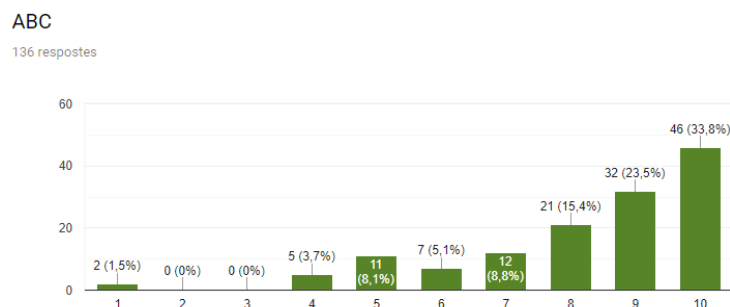
Gràfica 26

⇒ En contrast amb els mitjans anteriors, el gràfic de *El Mundo* es mostra visiblement com un diari més populista. La major part dels vots estan per sobre del 7 punts, quedant d'aquesta manera amb un total 7,9 unitats.

Gràfica 27

⇒ El periòdic del *ABC* segueix amb aquesta tendència ascendent pel que fa el populisme. El diari popularment i històricament associat a una opció política de dretes queda amb un resultat final de 8,2.

Gràfica 28

4.3 ANÀLISI DE L'ENQUESTA

Finalment extraurem les conclusions davant totes aquestes dades obtingudes mitjançant aquesta enquesta. En primer lloc, observarem quina és la concepció general del populisme així com quines ideologies polítiques el solen utilitzar d'una major manera. A partir d'aquí arribarem a la conclusió final, on també haurem de tenir en compte la tendència política dels nostres votants, la qual és majoritàriament d'esquerres i la concepció general es pot veure afectada.

Per començar, s'ha de recalcar que no tothom tenia una idea totalment acurada del concepte "populisme", i per tant no tots el vots tenen una representació real respecte al significat real del terme.

A l'inici de l'enquesta, la major part dels enquestats han respost que era una ideologia emprada tant per partits polítics de dretes com d'esquerres. No obstant, a mesura que hem anat preguntant sobre el punt de vista del nostres votants respecte a una sèrie de partits i líders polítics de l'Estat espanyol, hem anat observant que aquests puntuaven bastant més elevadament a les formacions de dretes que no pas a les d'esquerres.

Tot i així, a les preguntes on es demanava el grau de populisme de Donald Trump, d'extrema dreta, i de Nicolás Maduro, d'extrema esquerra, hem observat que ambdós presidents han estat valorats d'una manera alta. La diferència entre ambdós polítics ha estat mínima, imposant-se el president estatunidenc per pocs punts. Amb això podem arribar a la conclusió de que la visió que ens arriba dels polítics internacionals pot estar afectada per la informació que ens arriba per part dels mitjans de comunicació.

A la última part de l'enquesta, es demana la concepció del populisme vers quatre dels diaris més llegits d'Espanya: *La Vanguardia*, *El País*, *El Mundo* i l'*ABC*. En aquest apartat final, els votants que sí estaven al corrent de la premsa escrita es mostraven més afins al diari de *La Vanguardia*, en primer lloc, i a *El País*, en segon lloc, que no pas a *El Mundo* o a l'*ABC* (aquest últim no consumit pràcticament per ningú). Aquestes dades coincideixen amb la ideologia política dels votants, ja que *El País* és un diari considerat popularment d'esquerres, així com ho són la major part dels nostres votants. *La Vanguardia*, tot i considerar-se centre-dreta, és cert que compta amb una certa tendència cap al nacionalisme català, cosa que podria atraure a votants d'ERC i JuntsxCat principalment. Per contra, *El Mundo* i l'*ABC* es consideren de dretes i unionistes pel que fa la independència de Catalunya.

Amb aquestes dades pel que fa aquests mitjans de comunicació escrits, observem una opinió general que ens diu que els diaris més populistes són aquells considerats de dretes, tal i com ha passat amb els partits i líders polítics

proposats al llarg de l'enquesta. No obstant això, a l'inici de l'enquesta, quan s'ha preguntat sobre qui utilitzava el populisme, la resposta més amplia era que totes dues ideologies (si bé es cert que la dreta s'imposava mínimament a l'esquerra en el segon lloc). A partir d'aquí, podríem arribar a la conclusió de que, encara que la gent enquestada cregui que la dreta és més populista que l'esquerra, també és cert que valoren d'una forma elevada alguns partits, líders i diaris d'esquerra. Per tant, tot i que sigui majorment usada per la ideologia de dretes, és compartida per ambdues ideologies.

5. CONCLUSIONS DEL TREBALL

La hipòtesi principal d'aquest treball era que el populisme era un mètode efectiu pels partits polítics espanyols alhora d'atraure votants cap a la seva ideologia. Per tractar de demostrar aquesta creença ens basarem tant en la part teòrica com en la pràctica, que és d'on extraurem les dades.

Per començar, si ens fixem en les dades històriques que hi ha a la part teòrica entorn a l'inici del populisme a territoris com Europa, Nord-Amèrica i l'Amèrica Llatina, veiem que en la majoria de casos ha resultat una estratègia efectiva per guanyar-se el suport popular. A l'actualitat, els governs de Veneçuela i els Estats Units, als que la gent ha qualificat de molt populistes a l'enquesta tot i ser d'ideologies polítiques pràcticament oposades, els hi ha donat resultat la utilització d'aquest discurs. Amb aquestes dades podríem suposar que a Espanya la línia que segueix el populisme podria ser semblant, ara bé, ha succeït el mateix durant les eleccions del 28-A?

Com a l'enquesta trobem una major part de votants que comparteixen una ideologia d'esquerres, farem una diferenciació entre blocs de dretes i d'esquerres alhora d'extreure les conclusions per no distorsionar els resultats, que es poden haver vist afectats per preferències o afinitats. Tindrem en compte dins de cada ideologia el rang de populisme de cada partit i ho compararem amb els resultats de cada un d'aquests a les Eleccions Generals del 28-A, tractant de posar en context per explicar aquesta relació.

Els partits polítics de dretes que han assolit una major consideració populista han estat Ciudadanos i VOX, amb Albert Rivera i Santiago Abascal com a líders respectivament. Aquestes formacions, que són relativament noves i fins fa poc no tenien representació al Congrés ni al Parlament, van aconseguir situar-se com a tercera i cinquena força a nivell nacional després de les eleccions del 28-A. Podríem dir llavors que tant Ciudadanos com VOX han basat el seu creixement en un discurs populista que els hi ha servit per arribar a situar-se entre els blocs més importants a Espanya. És cert que el PP, que va aconseguir ser segona força política, obté uns resultats que el qualifiquen de forma lleugera com a menys populista que les altres dues formacions, però també observem que va

perdre més de la meitat d'escons dels que comptava al 2016, quan va sortir guanyador electoral. Per tant podem atribuir aquesta pèrdua de vots, entre d'altres coses, a la moderació del seu discurs populista. Els partits autonòmics amb polítiques de dretes com JuntsxCat o el PNV han estat valorats com els partits menys populistes dels que s'han proposat. El partit catalanista va aconseguir uns resultats per sota dels que tenen habitualment a Catalunya, on solien ser el partit amb més representació al Parlament. El PNV per la seva part ha esdevingut el partit més votat al País Basc, així que ha estat l'excepció dels partits polítics de dreta en la relació de grau de populisme i resultats obtinguts. Tot i això podríem atribuir la baixa puntuació que han aconseguit a l'enquesta a un desconeixement del seu discurs ja que segurament no és un partit amb el que els votants, que són catalans en la seva majoria, es familiaritzin, però tampoc ho podem dir del cert.

Per la seva banda en els partits polítics d'esquerra el PSOE es consolida com el més populista per sobre d'Unidas Podemos. El partit socialista es va imposar a les eleccions del 28-A d'una manera molt clara per sobre de la resta de partits, així que la utilització d'aquest discurs li pot haver sigut efectiu. Unidas Podemos en canvi va ser quarta força i a més va perdre alguns escons dels que comptava. Tal i com el PNV ha estat l'excepcionalitat en la ideologia de dretes, podem dir que ERC ho seria a l'esquerra, i és que tot i ser valorat d'una forma baixa en comparació amb la resta de forces, va esdevenir el bloc més votat a Catalunya a les eleccions.

Amb aquestes dades podem afirmar que a Espanya el populisme és una ideologia que serveix per guanyar-se el suport del cens, ja que els partits polítics de dretes amb més consideració populista també han estat els que han aconseguit un ascens més gran, així com també ha passat en els partits d'esquerres. D'aquesta manera la hipòtesi principal formulada en els objectius meu treball és podria donar com a certa.

Un altre objectiu era esbrinar si era un discurs que tan sols de dretes o d'esquerres o si podia ser empleat per qualsevol pensament polític. En aquest cas hem vist clarament que tothom pot ser partícip d'aquest discurs i que no té res a veure amb la ideologia del partit o líder polític en qüestió. Ho hem pogut

comprovar posant exemples històrics durant la part teòrica, i a més ha quedat corroborat en l'enquesta, on la majoria compartia aquest pensament.

5.1 NOVES VIES D'INVESTIGACIÓ I ASPECTES A MILLORAR

Durant el projecte m'han anat sortint dubtes i preguntes que m'haguessin resultat interessants d'investigar, però algunes limitacions de temps i extensió principalment, han suposat un impediment en aquest aspecte. Per aquest motiu m'agradaria proposar noves vies d'investigació que puguin ser tractades en un futur.

Com vaig elaborar l'enquesta durant els mesos d'estiu i va ser distribuïda poc després, vaig haver basar-me en les Eleccions Generals del 28-A. Si hagués tingut més temps m'hauria agradat qüestionar als votants sobre les passades eleccions del 10-N, on crec que hauria pogut treure unes conclusions més esclaridores a causa de l'auge de l'extrema dreta de VOX en detriment del partit liberal Ciudadanos. Seria bo investigar quin paper ha jugat el populisme tant en l'ascens d'uns com en el declivi dels altres.

D'altra banda crec que aquest treball té algunes parts a millorar començant pels objectius. En la meva opinió intentar esbrinar quin paper jugat el populisme a la premsa i la influència que té a l'opinió general ha estat un objectiu massa ambiciós, que requeria de molt més temps i una extensió que sobrepassaria el límit. Crec que per investigar sobre aquest tema hagués estat necessari una anàlisi més profunda del que he fet, i per aquesta raó no he estat capaç de comprovar la relació que guarden el populisme a la premsa i els resultats electorals. L'anàlisi que he intentat fer potser ha estat massa simplista, però em sembla un punt de partida del qual es pot fer una recerca força interessant. En aquest sentit potser hauria d'haver afegit més diaris com El Periódico, o també premsa en català com el diari Ara.

6. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

- Álvarez Junco, José (2014). «Virtudes y peligros del populismo». *El País*. 24 de febrer del 2019.
- Arenas, Nelly. (2010). «Chávez y el populismo latinoamericano». *Nueva Sociedad de la Fundación Frederick Ebert*. 23 de març del 2019.
- Carreras, Francesc de (2015). «Populismo contra la democracia: No son dos sistemas de gobierno distintos sino dos formas de Estado diferentes». *El País*. 9 d'abril del 2019.
- Corcuera, Sergio (2017). «Populismo (V): Populismo y América Latina: el caso del fujimorismo». *Polikracia*. 7 de gener de 2019.
- Estela Rafino, María (2019). «Democracia». *Concepto.de*. 25 de juliol de 2019.
- García-Abadillo, Casimiro (2015). «El populismo de izquierdas es clave para el cambio». *El País*. 7 de gener de 2019.
- Martín, Sebastián (2016). «Historia y populismo». *Eldiario.es*. 13 d'abril del 2019.
- Mudde, Cas., Rovira Kaltwasser, Cristóbal. *et al.* (2019). *Populismo: una breve introducción* (1a ed.). Madrid: Alianza Editorial.
- Sevilla, Isidoro (2017). «Qué es el populismo?». *Polikracia*. 8 de gener del 2019.
- Vilches, Jorge (2019). «El momento populista de VOX». *El Español*. 19 de novembre de 2019.

7. ANNEX

El Populisme

Benvinguts al formulari del meu treball de recerca sobre el populisme! Amb les respostes obtingudes podré completar la part pràctica del meu treball i així aconseguiré extreure les conclusions finals.

Cal remarcar que les respostes són totalment anònimes. Es demana l'adreça electrònica només per evitar que una persona pugui fer l'enquesta més d'una vegada, però no es revisaran i s'eliminaran una vegada tancada l'enquesta.

* **Obligatòria**

1. Adreça electrònica *

Dades estadístiques

Per tal de conèixer quin és el públic enquestat, i així poder classificar les respostes més fàcilment, responeu les preguntes següents:

2. Sexe *

Maqueu només un oval.

- Home
 Dona

3. Edat *

Maqueu només un oval.

- Menor de 18 anys
 18-40 anys
 40-65 anys
 Major de 65 anys

4. Nivell d'estudis *

Maqueu només un oval.

- Sense estudis
 Primària/ESO
 Batxillerat o Cicles Formatius
 Universitat o superior

5. Llengua d'ús habitual *

Maqueu només un oval.

- Català
 Castellà
 Altres: _____

Ideologia política

Únicament té efectes estadístics; l'enquesta és anònima.

6. Quin partit vas votar o hauries votat a les passades eleccions generals? *

Els partits apareixen en ordre de representació parlamentària segons les eleccions generals de 2019.

Maqueu només un oval.

- Patits dels Socialistes de Catalunya (PSC) o Partido Socialista Obrero Español (PSOE)
- Partit Popular o Partido Popular (PP)
- Ciudadans o Ciudadanos (C's)
- Unidas Podemos
- Vox
- Esquerra Republicana de Catalunya
- Junts x Cat
- Partido Nacionalista Vasco (PNV)
- No ho sé / Prefereixo no contestar
- Em vaig abstenir
- No vaig votar
- Altres: _____

Populisme a la política

Respon a les següents preguntes sobre el populisme.

7. Coneixes el terme "populisme"? *

Maqueu només un oval.

- Sí
- No *Després de la darrera pregunta d'aquesta secció, deixeu d'emplenar el formulari.*

8. Quina de les següents definicions s'adapta millor al teu concepte de populisme? *

Maqueu només un oval.

- Parlar en nom del poble
- Utilitzar un discurs polític que tingui com a objectiu enganyar a la gent
- És una tendència política que té la finalitat d'atraure les classes populars
- Cap d'aquestes definicions s'adapten al meu concepte de populisme

9. Si has respost que cap definició s'adapta a la teva, com definiries "populisme"?

10. El populisme és propi de... **Maqueu només un oval.*

- La política de dreta
- La política d'esquerra
- De totes dues ideologies polítiques
- Cap ni una, no té a veure amb la política

11. En general, quin grau de populisme diries que hi ha a la política actual? **Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

Partits polítics populistes

Segons el teu parer, quin grau de populisme tenen els partits polítics següents, considerant 1 com a gens populista i 10 com a totalment populista?

(Si no coneixes al partit polític o no tens clara la seva ideologia, no contestis!)

12. Partido Socialista Obrero Español (PSOE)*Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

13. Partido Popular (PP)*Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

14. Ciudadanos (C's)*Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

15. VOX*Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

16. Unidas Podemos (UP)*Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

17. Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)*Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

18. Junts x Cat*Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

19. Partido Nacionalista Vasco (PNV)*Maqueu només un oval.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

Líders polítics populistes

Segons el teu parer, quin grau de populisme tenen els líders polítics següents, considerant 1 com a gens populista i 10 com a totalment populista?

(Si no coneixes al líder polític, no contestis!)

20. **Pedro Sánchez**

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

21. Pablo Casado

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

22. Albert Rivera

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

23. Pablo Iglesias

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

24. Santiago Abascal

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

25. Quim Torra

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

26. Trump

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

27. Nicolás Maduro

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

Populisme a altres àmbits

El populisme s'utilitza principalment pel que fa a la política, ara bé, pot ser utilitzat únicament en aquest àmbit?

28. A part de en la política, creus que existeix el populisme a altres àmbits? *

Maqueu només un oval.

- Sí
 No

29. Et sembla que un diari pot utilitzar aquesta pràctica per atraure audiència? *

Maqueu només un oval.

- Sí
 No

30. Sols llegir diaris en català o castellà per mantenir-te informat o informada, ja sigui en paper o en àmbit digital? *

Maqueu només un oval.

- Sí, habitualment
 De vegades
 Gairebé mai
 No en llegeixo

31. Dels diaris que es citen a continuació, quin és el que llegeixes/has llegit més habitualment?

Maqueu només un oval.

- El Mundo
 El País
 ABC
 La Vanguardia

Populisme a la premsa escrita

A continuació farem una comparativa entre els diaris d'Espanya més populars per tal de saber quins d'aquests són considerats més populistes:

32. El Mundo

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

33. El País

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

34. ABC

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

35. La Vanguardia

Maqueu només un oval.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gens populista	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Totalment populista

Moltes gràcies per la teva col·laboració!
